

CIRKLAR I SÄDEN:

Gäckande plasmavirvlar eller skickligt genomförd bluff?

Har nu gåtan som fascinerat så många äntligen fått sin lösning? Två konstnärer i 60-årsåldern, Douglas Bower och David Chorley, säger sig ligga bakom de mystiska cirklarna. Om deras påståen- de stämmer betyder det ett bakslag för alla som tagit fenomenet på allvar. Men många tvivlar på att deras uppgifter förklarar hela gåtan.

Anna Schytt, Folkvettredaktör och journalist vid Riksradios vetenskapsredaktion, och *Fredrik Lindqvist*, frilansjournalist, besökte England i somras för att söka sanningen bakom de mystiska cirklarna.

Bästa sättet att få en överblick över cirklarna är att se dem från luften. Vi hyrde ett sportplan och följde efter en av "amatörforskarna" på området, Busty Taylor, när han skulle göra en av sina vanliga rekognoserings-turer. Han hade fått information om var nya cirklar hade bildats och vi hängde på.

Färden gick över de gröna kullarna och sädesfälten kring Marlborough, Devizes och västerut mot Bath. Vi såg många cirklar och mönster, mer eller mindre komplicerade. De nya är jämna och fina, de gamla är söndertrampade och tilltufsade.

Den första vi ser är en ring med en

cirkel inuti och ett skaft som sticker ut. Två människor går runt inne i cirkeln och tittar på den på nära håll.

Den andra är en mycket större formation, det är två stora cirklar med en diameter på kanske 20 meter. Inne i cirklarna är säden helt nerplattad i ett spiralfORMAT mönster.

Men vad är det vi ser egentligen?

Vi börjar med att beskriva den enklaste varianten: I ett sädesfält upptäcks en morgon en rund fläck av liggande säd. Cirkeln har skarpt tecknade kanter och diametern kan vara från någon enstaka meter upp till 20 eller 30 meter. De enskilda stråna är inte brutna. utan ofta

böjda från roten och uppåt och säden bildar ett symmetriskt spiralfORMAT mönster med ett tydligt centrum.

Alltmer komplicerade

Det var i början av 80-talet som enstaka cirklar började dra till sig allt större uppmärksamhet. Sedan dess har det hela utvecklats. Inte bara genom att antalet bildade cirklar hela tiden har ökat, utan också genom att alltmer komplicerade former har uppstått genom åren. Först var det cirklar, sedan kom cirklar med en

ring runt om. Sen la sig cirklarna i rad, eller som prickarna i femman på en tärning.

Begreppet cirkel räckte inte längre till. Man började i stället tala om piktoqram.

Så kom sommaren 1990 och slog alla rekord. I England noterades omkring 600 olika förekomster. Och den 12 juli uppstod en formation som slog de mest erfarna cirkelobservatörer med häpnad. Bilderna från Alton Barnes i landskapet Wiltshire gick runt i världspresen. De

visade ett piktoqram med 18 olika delformer nedpressade i ett vetefält. Innan sommaren var slut och skörden var bärgad hade ytterligare två storslagna piktoqram av samma typ bildats.

De flesta cirklar bildas på natten. Ofta har ljussken och hummande ljud rapporterats från platser där cirklar bildas.

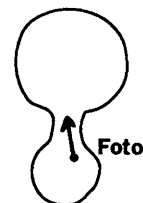
Bara fusk?

Mer eller mindre allvarliga försök har gjorts att förklara hur cirklarna har bildats, t ex att djur har trampat ner säden,

En hantel-formad cirkelformation vid Morgan Hill, som bildades när forskarna var redo men dalen låg i dimma.

Vissa bönder är irriterade över alla nyfikna som trampar ner säden, andra tar inträde till cirklarna. Ett pund för att se mysteriet på nära håll.

(Foto Anna Schytt)

Steve Black hör till dem som tjänar pengar på cirklarna. Vi betalar 1 000 kronor för en timmes cirkelspaning från luften.
(Foto Fredrik Lindqvist)

att det rör sig om svampangrepp, virvelvindar från helikoptrar eller flygande tefat som har landat. Ingen av dessa förklaringar har varit särskilt framgångsrik.

Många har menat att alltihop är fusk. Men trots att cirklarna ofta har legat i anslutning till traktorspår har fuskteorin som *enda* förklaring hittills bestämt slagits bort av alla som studerat fenomenet på nära håll.

Ett växande antal fusk-cirklar har visserligen konstaterats varje år men experterna har ansett sig lätt kunna skilja dem från äkta. Som säkra kännetecken har angivits att stråna i en äkta cirkel är helt oskadade och ligger i komplicerade spiralmönster, ofta i flera lager. Stråna är inte brutna utan bara böjda och fortsätter att växa och mogna efteråt. (Om de inte blir nedtrampade i efterhand av nyfikna cirkelentusiaster förstås.)

Människotillverkade varianter har avslöjats genom spår av fötter och skador på säden från eventuella redskap som använts vid tillverkningen. De som använt en påle i mitten för att med en lina kunna gå runt i fina cirklar har också lätt avslöjats p.g.a. hålet i marken som pålen

lämnar efter sig. Flera gånger har också bluffmakare blivit tagna på bar gärning när de under mörka sommarnätter gått och trampat ner säden i symmetriska mönster.

Ett problem för dem som menar att alltihop är fusk är att förklara omfattningen. Douglas Bower och David Chorley säger sig ligga bakom 200, och enbart i England har omkring 2 000 fall rapporterats.

Än vet man inte exakt vilka 200 brittiska cirklar konstnärerna har gjort. Seriosa forskare och amatörer önskar nu inget hellre än att få inventera kända cirklar och reda ut vilka olika bluffmakare står för och sen analysera de som blir kvar. Dessvärre har konstnärerna inte velat medverka i en sådan genomgång. De har bara velat visat upp metoden att trampa cirkelmönster i TV och då åstadkommit ganska klumpiga mönster. Med plankor fastsatta på skorna och sikten på skärmössorna för att kunna ta ut raka linjer. De har inte ens i fullt dagsljus kunnat övertyga cirkelforskarna om att det är de som under mörka nätter lyckats skapa de eleganta och avancerade mönstren i säden.

Vetenskapliga förklaringar

Förvånansvärt få vetenskapliga ansträngningar har gjorts att förklara fenomenen. Forskarna har inte velat eller vågat ge sig in i denna av mystiker och massmedierså exploaterade fråga. Inga systematiska

geovetenskapliga undersökningar av "nedslagsplatserna" hade gjorts när vi var där. Ingen fullständig statistik över cirkelbildningar, sädeslag och väderlek vid bildandet finns.

Mängder av rykten och spekulationer har florerat kring hur elektroniska apparater påverkas inom cirklarna. En ljudtekniker från BBC råkade exempelvis ut för att hans mikrofon inte fungerade i cirkeln men väl utanför. Han gick fram och tillbaka ett trettiotal gånger med samma resultat. Men inga mätningar blev gjorda och ingen geofysiker blev tydligen tillräckligt nyfiken för att verkligen undersöka fenomenet.

Men det finns undantag: Dr *Terence Meaden*, fysiker som sedan tio år arbetar med meteorologi och förestår ett litet institut för forskning kring stormar och tornador i södra England. Han har ägnat sig åt cirklarna sedan 1980 och givit ut tre böcker om fenomenet. En av dessa är en konferensrapport från ett forskarmöte 1990 om cirklarna, där både amatörer och etablerade forskare deltog.

Forskningsstationen på kullen

På en höjd mitt ute i det böljande Sydengelska landskapet sydväst om Marlborough står Terence Meadens lilla forskningsstation. En husvagn, en väderbur och en mast med en snurrande radar.

Här försöker Meaden och hans medhjälpare, varav många är frivilliga, att spåra de krafter som skapar cirklarna. Han använder förutom radar och väderobservationer också videokameror.

I några veckor har han haft besök av en plasmafysiker från Japan, professor *Yoshi-Hiko Ohtsuki*. Han hade bl a med sig en infraröd-känslig videokamera, som de hade hoppats kunna avbilda en cirkels upphovsmakare med. Oavsett om det var människor eller andra fysikaliska krafter.

Meadens och Ohtsukis teori är att cirklarna skapas av ett hittills okänt atmosfäriskt fenomen. Roterande pelare av joniserad luft. Ett slags plasmavirvar, besläktade med klotblixar, som uppstår

under särskilda meteorologiska förhållanden. Det kulliga landskapet kan spela en viss roll för att rätta turbulensen i luftlagren ska uppstå.

Teorin får ett visst stöd av *Erik Witalis*, plasmafysiker vid Försvarets forskningsanstalt (FOA):

— Cirkelarna kan bara förklaras med att det är självmagnetiserade plasmastrukturer, luftvirvlar där en del av luften har slitits sönder i sina beståndsdelar. Molekyler har blivit elektroner och joner. Det räcker med att en på hundratusen genomgår en sådan förändring för att de har fått sin naturvetenskapliga förklaring, säger Terence Meaden, som står helt fast vid sin tolkning. Även efter konstnärernas avslöjande.

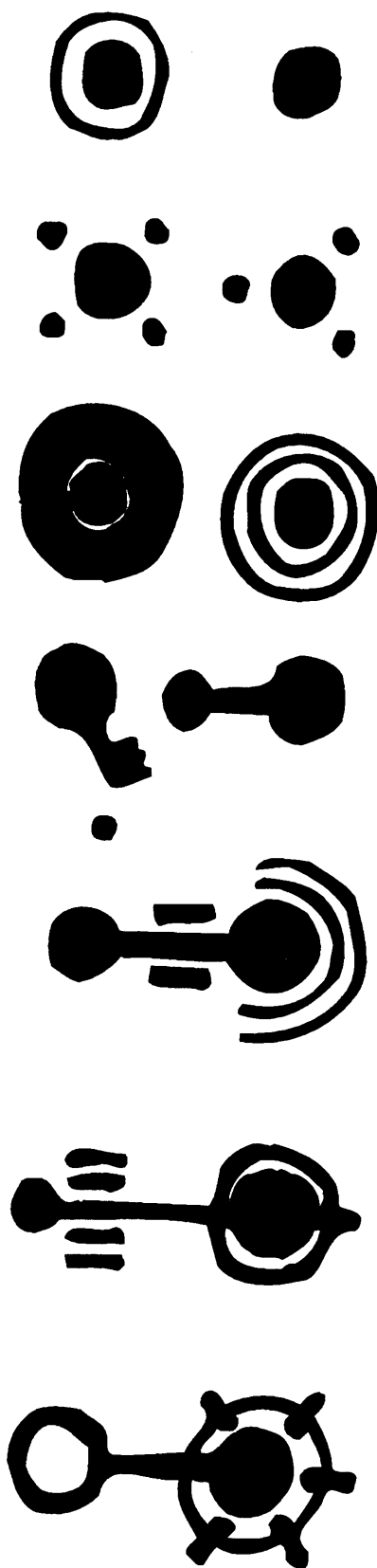
"Ufologerna" splittrade

Vi tittade på några cirklar i södra England tillsammans med *Paul Fuller*, som tillhör de mer vetenskapligt inriktade ufologerna i England. Fuller är egentligen statistiker, men ägnar all sin fritid åt cirkelfenomenen. Hans ungarlslya är proppfull av böcker, bilder, videofilmer och arkiv kring de mystiska cirklarna.

Cirkelfenomenen har delat de brittiska ufologerna i två läger. Det ena läget är de skeptiska ufologerna som gärna vill försöka förklara märkliga fenomen, men inte tror att det är tefat och utomjordingar som hälsar på. Till dem hör Paul Fuller. Sen finns det en mer ortodox grupp som gärna vill tro att någon försöker kommunicera med oss och de är arga på sina kritiska kollegor.

— Vi har hela tiden hävdat att det måste finnas en vetenskaplig förklaring, säger Paul Fuller, och vi tror att Meadens teorier om att det är en atmosfärisk virvel som skapar cirklarna är till 99 % rätt. Det finns så många ögonvittnen till hur cirklar har bildats och de som fortfarande tror på att det är flygande tefat som har varit framme blundar bara för obeväma bevis.

— Vi tycker att det här är en mycket fascinerande och viktig upptäckt, säger han, för plasmavirveln som ger upphov

Mönstren har med åren blivit alltmer komplicerade.

till de här cirklarna lyser på kvällen och folk som ser dem kan mycket väl tro att de ser ett ufo. Vi har omtolkat några av våra "bästa" ufo-fall, tillfällena när ufon har rapporterats i närheten av bilar och bilmotorer har stannat.

Fuller förklarar att de så kallade ufon som då har setts skulle kunna vara sådana här plasmavirvlar. Eftersom de är elektrodynamiska fenomen är det helt logiskt att bilarnas elsystem, som blivit helt förstörda vid de här tillfällena, i själva verket har påverkats av plasmavirvlarna.

— Så Meadens teori kanske förklarar två saker i stället för bara en och det tycker vi är jättespännande, säger Paul Fuller.

New age

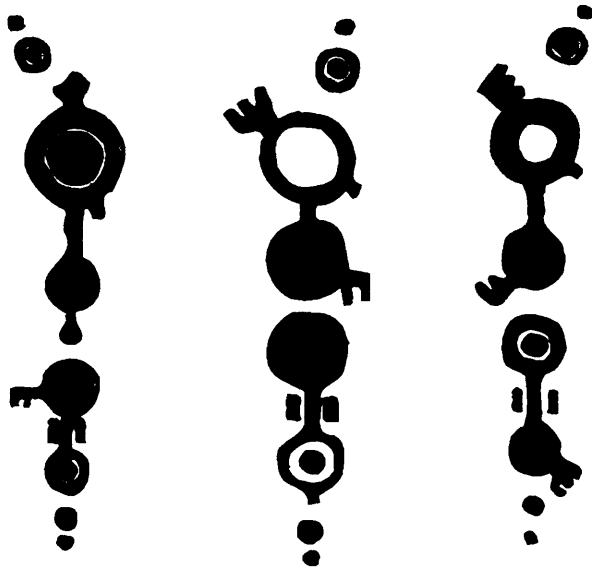
Cirklarna drar till sig stora skaror anhängare av allsköns new age-mystik. Här har man antligen fått det "slutgiltiga beviset" för existensen av andliga dimensioner eller utomjordisk intelligens.

En del menar att cirklarna är gynnsamma för healing, andra söker kraftlinjer med slagruta och somliga påstår sig t.o.m. kunna ta emot telepatiska meddelanden från kosmos när de mediterar i mitten av en cirkel.

Vid det här laget finns flera olika grupperingar av mer eller mindre självutnämnda cirkelexperter som konkurrerar med varandra. Och trots all andlighet är stämningen ganska hätsk. Man anklagar varandra för att förstöra bevis, skickar hatbrev och hotar med förtalsprocesser. Bakgrunden kan vara att det också finns en rent kommersiell aspekt i det hela. Liksom Terence Meaden har flera av de engagerade gett ut böcker. De som sålt bäst har haft upplagor på omkring 250 000 exemplar.

Det finns nu kritiska röster som menar att själva forskningen får stå tillbaka för arbetet att skapa publicitet och sälja böcker.

Hela härvan av ockultism har också medfört att många seriösa vetenskapsmän är väldigt reserverade och undviker att befatta sig med fenomenet.

Mönstren från tre piktogram från 1990, alla över 100 meter långa.

Finns det då liknande fenomen i andra länder? Ja, det har rapporterats cirklar från bl a USA, Kanada, Japan och flera länder i Europa. I Sverige upptäcktes en cirkel utanför Hjortkvarn i Närke 1972.

Nyligen bildades i Sverige en kontaktgrupp som gärna vill ha in rapporter om cirklar om någon ser en i Sverige. Gruppen består av en "ufolog" (*Clas Svahn* som är ordförande i UFO-Sverige), en meteorolog och plasmafysikern Erik Witalis.

Okritiska massmedier

I England har massmedierna älskat att berätta om fenomenet. När vi var i England i somras fick vi se ett stort antal

BBC-inslag, som Paul Fuller spelat in, och vi läste massor av artiklar.

Okritisk berättade massmedierna helst om ufon, mystiska meddelanden från rymden och någon gång ibland om de seriösa forskare som försöker skapa reda i vad det är som sker.

Nu när två konstnärer trätt fram tycks medierna vara lika okritiska i sin rapportering. Skadeglatt och triumferande basunerar både brittiska och svenska medier ut att allt är bluff. Utan kritiska frågor.

Bower och Chorley säger att de fick iden till det hela medan de båda arbetade i Australien på 60-talet. Då dök det nämligen upp sådana här cirklar i säden, 1966 i Queensland. Sedan flyttade de hem till England och sedan 1978 har de

varit ute och ritat cirklar på nätterna.

Men när de såg att fler och fler började tjäna pengar på vad de ansåg vara *deras* cirklar bestämde de sig för att avslöja det hela. Bra betalt lär de ha fått av tidningen Today, som fick "storyn".

"Vad var det vi sa!"

Det lär väl knappast bli lättare nu att få pengar och stöd till seriös forskning kring cirklarna i säden.

Redan tidigare har det varit motvind. Geologer, geofysiker, statistiker och biologer; många hade behövts för att skapa klarhet, men de flesta forskare har skrämmts bort av att cirklarna samlar så många mystiker, ufo-frälsta och andra stollar kring sig.

Och sen när två konstnärer i skärmössor dyker upp och får massmedierna att okritiskt förklara att allt var bluff, ja, då går det bra för forskarna att förnumstigt säga: "vad var det vi sa!"

*Anna Schytt
Fredrik Lindqvist*

Litteratur:

Anderson, A: Britain's Crop Circles: Reaping by Whirlwinds? Science 253, 961-962 (1991).

Delgado, P. och Andrews, C: The Latest Evidence. Bloomsbury, London 1990. (*Boken är skriven av de mest okritiska "ufologerna", men innehåller ett mycket fint bildmaterial.*)

Meaden, T. (red): Circles from the sky. (*En utvidgad konferensrapport*). 208 s. Souvenir press, 1991.

Meaden, T: Circles in the corn. New Scientist 23 juni 1990, 47-49.

Ohtsuki, Y.H. och Ofuruton, H: Plasma fireballs formed by microwave interference in air. Nature 350, 139-141 (1991).

Svahn, C: Konstiga cirklar. UFO-Aktuellt 3, 4-8 (1991).

Svenska Dagbladets rubrik den 11 september.

8/DEL 2

Gåtfulla ringar bara lurendrejeri

Mönster i vetefält resultat av skämtlygne

LONDON (AP)
● Gåtan om vad som orsakat mystiska ringar i vetefält i södra England har fått en lösning. Det påstår i alla fall två män som säger att de låg bakom ett omfattande lurendrejeri. Men fortfarande finns människor som hävdar att

böcker om utomjordiska fenomen, är inte övertygad efter Chorleys uppvisning.

Påhitt

- På en gång kunde man se allt som är brukligt vid ett påhitt. Det finns inget som övertygar oss utom två fiska-

sie University, Halifax, Kanada, menar att förklaringen inte stämmer heller.

Bygga vindar

Meaden leder en särskild grupp som undersökt ringarnas gåta. Deras rön går ut på att